

Tero Kivelä

Duodecim-seuran kirjoituskilpailu loi nahkansa

Niiloista Niiloihin

Duodecim-seura perusti vuonna 1992 kaksi lääketieteen opiskelijoille tarkoitettua kirjoituspalkintoa, Iso-Niilon ja Pikku-Niilon, antaakseen lääketieteellisten tiedekuntien äidinkielen kirjoituskokeelle eli kypsyysnäytteelle arvostetun aseman medisiinarin tiellä hyvää ammattikieltä käyttäväksi lääkäriksi (1). Palkintojen nimet lainattiin Hans Christian Andersenin sadusta. Ajatuksena oli samalla kunnioittaa 90 vuotta täyttänyttä lääketieteen suomen kielen uranuurtajaa ja seuran kunniajäsentä, professori Niilo Pesosta (2).

Hyväksytty kypsyysnäyte tarvitaan todistamaan, että valmistuvalla lääkärillä on virkamiehiltä vaadittava kielitaito. Näyte oli viime aikoihin asti kirjoitettava koetilaisuudessa, ja sen tarkasti ohjaajan lisäksi äidinkielen asiantuntija. Kypsyysnäytteestä oli kuitenkin tullut muodollisuus, koska käytännössä ketään ei enää reputettu. Seura näki tässä tilaisuuden edistää lääketieteen suomen kielen asemaa (1).

Kirjoituskilpailu järjestettiin siten, että jokaisen lääketieteellisen tiedekunnan äidinkielen tarkastaja poimi vuoden mittaan näkemistään kypsyysnäytteistä kolme parasta. Näistä viidestätoista ehdokkaasta Lääketieteen sanastolautakunta valitsi kaksi ansiokkainta ja teki seuran hallitukselle esityksen palkittavista kirjoittajista.

Ensimmäinen Iso-Niilo jaettiin seuran vuosijuhlissa 20. marraskuuta 1992 Helsingissä opiskelleelle Minna Mäcklinille kirjoituksesta ”Refleksiterapioitten fysiologinen tausta” ja Pikku-Niilo Ulla-Maija Avikaiselle Kuopiosta kirjoituksesta ”Käsitteellisen muistin anatomia” (3).

Iso-Niilo ja Pikku-Niilo ehdittiin jakaa 26 kertaa ennen kuin muutokset kypsyysnäytteen

muodossa ja tarkastamisessa tekivät kilpailun järjestämisen mahdottomaksi.

Helsingin yliopistossa päätettiin vuonna 2017 katsoa jatkossa kypsyysnäytteeksi opiskelijan kirjoittama tutkielman alaan liittyvä tieteellinen teksti, esimerkiksi tutkielman osa tai sen tiivistelmä tai jokin muu kirjallinen opetussuunnitelmassa määritelty työ. Sen hyväksyi kielitaidonkin osalta tutkielman tarkastaja, se dosentti tai professori, joka oli tutkielman ohjannut.

Seuraavana vuonna päädyttiin jakamaan ainoastaan Iso-Niilo, koska kolme tiedekuntaa ei ollut lähettänyt kilpailuun ehdokkaita. Viimeisen vanhan Iso-Niilon sai siis vuonna 2018 Maria Maunula Turun yliopistosta kirjoituksellaan ”Tarvitsevatko astmaatikkolapset influenssarokotusta enemmän kuin muut lapset”. Niilo-palkinnot näyttivät tulleen tiensä päähän. Kypsyysnäytettä sinänsä ei tullut ikävä: sen kehittymiseen kirjoituskilpailu ei pystynyt vaikuttamaan (3).

”Niilojen” varsinainen tavoite – kannustaa tulevia lääkäreitä käyttämään hyvää ammattikieltä – ei Duodecim-seuran näkökulmasta tietenkään ollut tullut tarpeettomaksi. Niinpä Lääketieteen sanastolautakunta kutsui kandidaattiseurojen edustajat ja tiedekuntien opetusdekaanit kokoukseen 13. toukokuuta 2020 miettimään mahdollisuuksia Niilo-palkintojen jakamiseksi tulevaisuudessa, tarvittaessa jopa aivan toisenlaisella perusteella.

Kokous päätyi ehdottamaan, että lääketieteen suomen kielen opettamiseksi luotaisiin vapaaehtoinen kaikille tiedekunnille yhteinen verkkokurssi, jonka osana opiskelija kirjoittaisi kilpailunäytteen. Ehdotus kurssista ei ole valitettavasti edennyt, koska rahoittajaa ei ole löytynyt.

Niilo-palkintojen myöntämiseen tulleen tauon pitkeydessä seuran puheenjohtaja Minna Kaila pyysi Lääketieteen sanastolautakuntaa miettimään yhdessä Aikakauskirja Duodecimin päätoimittajan kanssa, voisiko kirjoituskilpailun järjestää jollakin muulla tavalla. Esitystä hiottiin ja päädyttiin seuran opiskelijajäsenille avoimeen kirjoituskilpailuun. Siihen voisivat osallistua myös ulkomaisissa yliopistoissa osallistuvat seuran jäsenet.

Koska lääketieteen opinnot aloittaneiden kannattaisi mahdollisimman varhain kiinnittää huomiota suomen kielen käyttöön kirjallises-
sa ja suullisessa viestinnässään, Niilo-kilpailu tuli aikaisemmin opiskelijoille vastaan liian myöhään (3,4). Kypsyysnäytehän kirjoitettiin tyypillisesti opintojen loppupuolella. Uuteen kilpailuun voi osallistua joka vuosi opintovaiheesta riippumatta.

Palkittavat kirjoitukset päätettiin julkaista Aikakauskirjassa, ja niiden laajuus määritettiin tähän sopivaksi. Julkaiseminen oli ajatuksena jo silloin, kun Niilo-palkinnot perustettiin. Tenttikysymysmäiset kypsyysnäytteiden aiheet eivät kuitenkaan tuottaneet kirjoituksia, jotka olisi voitu painaa sellaisenaan. Muokattuna julkaiseminen ei taas olisi vastannut tarkoitusta. Niinpä julkaiseminen jäi poikkeukseksi (5,6).

Lopullisen kilpailujulistuksen mukaisesti opiskelijan tuli laatia noin 400 sanan mittainen kirjoitus itse valitsemastaan taudista. Hänen tuli kertoa potilaalle ymmärrettävällä tavalla olennaisimmat seikat taudin synnystä, toteamisesta, hoidosta ja ennusteesta. Suomen kielen käyttöön tuli kiinnittää erityistä huomiota.

Kirjoituskilpailun saama suosio yllätti iloisesti suunnitteluun osallistuneet: kilpakirjoitus saatiin 51 opiskelijalta. Lääketieteen sanasto-

lautakunta saattoi tyydytyksekseen todeta, että lähes kaikki kirjoitukset olivat aikaisempina vuosina nähtyjä parempia.

Ensimmäinen nahkansa luonut Iso-Niilo päätettiin myöntää Nina Keitaanpäälle Tampereen yliopistoon kirjoituksesta ”Nivelrikkoa hoidetaan ensisijaisesti lääkkeettömästi – avainasemassa liikunta ja painonhallinta” ja Pikku-Niilo Sofia Sokolowskille Itä-Suomen yliopistoon kirjoituksesta ”Sukeltajantauti”. Kisa Pikku-Niilosta muodostui niin tasaväkiseksi, että sanastolautakunta päätyi esittämään kunniamainintaa Elisa Liimataiselle Turun yliopistoon kirjoituksesta ”Päässä pyörii ja silmissä vilisee – mistä on kyse?”

Onnea sekä ensimmäisillä uusilla ”Niiloilla” palkituille että kunniamaininnan saaneelle nuorelle medisiinarille lääketieteellisen aiheen etevästä ja tyylikkäästä käsittelystä suomen kielellä! Lämmin kiitos jokaiselle kirjoituskilpailuun osallistuneelle ja pitkää ikää Iso-Niilolle ja Pikku-Niilolle! ■

TERO KIVELÄ, lääketieteen sanastolautakunnan puheenjohtaja, professori
Helsingin yliopisto ja HUS

KIRJALLISUUTTA

1. Niemi M. Iso-Niilo ja Pikku-Niilo. Duodecim 1993;109:18–9.
2. Autio L. Niilo Pesonen – isänmaan mies. Duodecim 1994;110:377.
3. Kivelä T. Mistä on pienet Niilot tehty? Duodecim 2003;119:2361–7.
4. Kivelä T. Voiko lääkäreä ymmärtää? Kielikello 1/2003:8–10.
5. Tavast P. Lääkäri liikuntaneuvojana? Duodecim 2002;118:2393–4.
6. Hyvönen J. Kulttuurin ja vallan aallokossa. Duodecim 2003;119:2369–71.